

AKADEMIN FÖR UTBILDNING OCH EKONOMI
Avdelningen för humaniora

Burkaförbud

Rättfärdigad restriktion eller brott mot de grundläggande
friheterna och mänskliga rättigheterna?

Linda Palmén Öhgren

Maj 2012

C-uppsats, Kandidatnivå, 15 poäng
Statsvetenskap

Handledare: Björn Hammar
Examinator: Rolf Jonsson

Abstract

The fundamental freedoms and human rights is something the countries, and its citizens, of the European Union more or less take for granted. However, in recent years these rights have become a topic of discussion in the way that a debate about the Islamic headscarves has developed. This debate has resulted in that a number of countries, including France, have taken legislative measures to ban clothing that fully covers ones face. Out of these bans a discussion has arisen concerning the fundamental freedoms and human rights. These burqa bans, as it is labeled in the public debate, have been accused to wrongfully limit the individuals freedoms and human rights.

This study therefore has the aim to analyze these burqa bans in relation to the European Union, United Nations and the Council of Europe's general declarations concerning the fundamental freedoms and basic human rights.

The main result of this study shows that these bans in fact is not a proportionally restrict in the fundamental freedoms and human rights. These results also are strengthened by the theoretical positions on freedom as put forth by Samuel Pufendorf and John Stuart Mill.

Keywords: Ban, Niqab, burka, fundamental freedoms, human rights, European Union, United Nations, Council of Europe, France.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.2 Bakgrund.....	2
2. Problem och syfte.....	4
3. Teori.....	5
3.1 Frihet enligt Samuel Pufendorf.....	5
3.1.1 Redogörelse av Samuel Pufendorfs syn på frihet.....	5
3.1.2 Samuel Pufendorfs frihetssyn kopplat till burkaförbuden.....	6
3.2 Frihet enligt John Stuart Mill.....	6
3.2.1 Redogörelse av John Stuart Mills syn på frihet.....	6
3.2.2 John Stuart Mills frihetssyn kopplat till burkaförbuden.....	9
4. Metod.....	10
4.1 Val av metod.....	10
4.2 Tillvägagångssätt.....	11
4.3 Empiriskt material.....	11
4.3.1 Insamling.....	12
4.3.2 Avgränsning.....	12
4.4 Källkritik.....	13
5. Resultat.....	14
5.1 Frankrike – ett exempel.....	14
5.1.1 Frankrike.....	14
5.2 Redogörelse för Europeiska Unionens stadga om de grundläggande rättigheterna.....	16
5.3 Redogörelse för Förenta Nationernas allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna.....	18
5.4 Redogörelse för Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga	

rättigheterna och de grundläggande friheterna.....	19
6. Analys av Europeiska Unionens rättighetsstadga, Förenta Nationernas allmänna förklaring och Europarådets konvention.....	21
6.1 Religionsfrihet och burkaförbud.....	21
6.2 Yttrandefrihet och burkaförbud.....	22
6.3 Icke-diskriminering och burkaförbud.....	23
6.4 Begränsningar i de grundläggande friheterna och rättigheterna.....	24
7. Diskussion.....	26
Käll- och litteraturförteckning.....	28

1. Inledning

Det har i ett antal år pågått en debatt inom flertalet av Europeiska Unionens medlemsländer om huruvida ett förbud mot klädsel som döljer utseendet skall förbjudas eller inte.¹ Diskussionen har i Frankrike, Nederländerna, Belgien och till viss del även Italien och Spanien inte stannat enbart vid debatt utan har aktualiserats och antagits som lag. Detta innebär att en person som bär klädnad som skyler personens ansikte och därför inte kan bli identifierad blir straffad och dömd enligt respektive lagstiftning. Straffet för detta brott varierar i styrka och kraft mellan dessa länder.

De länder som till dags dato har i lag implementerat förbudet är Frankrike, Belgien, (van der Schyff och Overbeeke 2011:424) och Nederländerna (Franklin 2011:9). Italien har sedan 1975 en antiterroristlag som förbjuder klädnad som döljer ansiktet, dock blev lagen aktuell för diskussion då den implementerats i syfte att bötfälla en muslimsk kvinna för att hon burit heltäckande religiös klädnad. (Squires 2010)

Även om dessa lagar inte specifikt är utformade att förbjuda just burkan eller niqaben så är denna grupp speciellt utsatt och det är framförallt angående just dessa kläder som mycket av debatten kretsat kring. Det har i debatten diskuterats om huruvida dessa lagar, som är förstådda att förbjuda alla kläder som helt gör en person oidentifierbar, de facto utformats generellt för att inte komma i konflikt med religionsfrihet och friheten att uttrycka sig. Detta skulle alltså innebära att målet med lagen är att just komma åt den islamiska minoritet som bär niqaben, burkan och andra muslimska plagg som skyler kvinnans identitet och utseende. Detta styrks av bland andra Frankrikes dåvarande president Nicolas Sarkozy och Nederländernas migrationsminister Rita Verdonk som offentligt dömt ut burkan som icke välkommen i landet (Atwill 2009; BBC 2006).

Denna debatt har till stor del kommit att ta större plats efter terroristattacker 11 september i USA och det första förbudet implementerades 2010. (Henegahn 2010) Denna korta tidsspann gör att studier rörande förbud av just de olika muslimska plaggen inte har genomförts i någon direkt omfattande mening. Inte heller har Europeiska domstolen för mänskliga rättigheter i fulla drag behandlat ämnet. Det finns en handfull domar som har behandlat fall där det inom framförallt en

---

¹ *Hijab* - huvudduk/ sjal som täcker hår och axlarna men visar ansiktet.

Niqab - oftast ett svart heltäckande plagg som endast visar personens ögon.

Burka –ett heltäckande plagg som användaren bär utanpå de vanliga kläderna. Burkan är till skillnad från niqab helt täckande där bäraren endast har begränsad syn eftersom tyget även täcker ögonen. Tygbiten framför ögonen kan beskrivas som ett nätlignande tygstycke.

skolas gränser har förbjudit elever att bära hijab, niqab samt burka som en del av sekulariseringsprinciper.

För att till fullo förstå vad debatten har kretsat kring är det en nödvändighet att redogöra för hur dessa plagg ser ut och vilka skillnader det är mellan dem. Nedan beskrivs tre av de muslimska plaggen som har relevans för denna studie.

Hijab – Hijab är en huvudduk/ sjal som täcker håret och axlarna men visar ansiktet. Den kan bäras på lite olika sätt men täcker ej personens ansikte.

Niqab - Niqab är ett oftast svart heltäckande plagg som endast visar personens ögon.

Burka – Burka är ett heltäckande plagg som användaren bär utanpå de vanliga kläderna. Burkan är till skillnad från niqab helt täckande där bäraren endast har begränsad syn eftersom tyget även täcker ögonen. Tygbiten framför ögonen kan beskrivas som ett nätliknande tygstycke.

Även om de lagar som idag finns i Frankrike, Nederländerna, Belgien och till viss del även Italien och regionalt i Spanien inte specifikt lagstadgat mot just burkan och niqaben så finns det en allmän uppfattning om att det är just dessa kläder som lagarna syftar till att komma åt. Som beskrivits ovan så finns det flera olika plagg som debatten syftar på, dock är det burkaförbud som är den generella benämningen på lagarna inom den allmänna debatten. För enkelheten i fortsättningen av denna studie kommer benämningen burkaförbud att användas, författaren är dock högst medveten om att det inte är specifikt burkan som menas och att de länder som förbjudit klädnad som skyler en persons identitet inte i direkt mening använder sig av benämningarna på de muslimska plaggen i respektive lagstiftning.

1.2 Bakgrund

Efter terroristattacker den 11 september 2001 kom en debatt om nationell säkerhet att blossa upp där en del av denna kom att handla om förbud mot att bära kläder som täcker en persons ansikte och på så sätt även identiteten. Inom denna diskussion blev den heltäckande muslimska slöjan av varierande karaktär ett hett diskussionsämne, både gällande säkerhetsaspekter samt i diskussioner om kvinnoförtryck inom islam. (Elver 2012:2) Dessa diskussioner resulterade i att Frankrike som första land implementerade en lag som förbjuder alla kläder som döljer personens identitet.

(Henegahn 2010) Även om dessa lagar inte explicit förbjuder niqab och burka så är det allmän vetenskap att det i grunden är det lagen handlar om. (Nanwani 2011) Detta stöds även av bland annat Nicolas Sarcozys uttalande, som tidigare nämndes, om att burkan ej är välkommen på fransk mark. (Carvajal 2009)

2. Problem och syfte

Burkaförbudet är något som har debatterats flitigt inom Europeiska Unionen på senare år. Kring detta ämne finns det stor kontrovers då å ena sidan debatten grundar sig i att dessa förbud strider mot vissa grundläggande friheter och rättigheter. Den andra sidan menar istället att detta är ett nödvändigt steg för att säkerställa kvinnors lika värde och att skydda dem från förtryck och våld. I relation till denna problematik är det viktigt att definiera och undersöka frihetsbegreppet och var det kommer ifrån. Därför kommer studien även knytas till relevant frihetsteori. Med detta som grund blir den teoretiska frågeställningen följande:

- Vilka begränsningar är möjliga att göra i förhållande till grundläggande friheter och mänskliga rättigheter?

Syftet med denna studie är alltså att analysera burkaförbud i relation till Europeiska Unionens, Förenta Nationernas samt Europarådets deklARATIONER om de grundläggande friheterna och mänskliga rättigheter för att undersöka huruvida dessa förbud är kompatibla med dessa allmänna bestämmelser. Som ett led i detta kommer studien att använda Frankrike som ett exempel på burkaförbudet. Den ovan nämnda teorin kommer kopplas till det empiriska materialet och på så sätt resulterar detta i den empiriska frågeställningen:

- Strider burkaförbudet mot Europeiska Unionens, Förenta Nationernas och Europarådets grundläggande friheter och mänskliga rättigheter?

3. Teori

Denna uppsats kommer att behandla frågan om de så kallade burkaförbuden som de senaste åren har implementerats inom vissa medlemsländer inom den Europeiska Unionen. Till denna diskussion är frihetsbegreppet av största vikt och då framförallt i relation till de individuella friheterna. För att på ett välgrundat sätt kunna diskutera dessa förbud ur ett frihetsrelaterat perspektiv så kräver frihetsbegreppet en vidare definition och presentation. Detta kommer nedan att göras utifrån två historiska författares benämning och definition av begreppet. Först kommer ett äldre perspektiv behandlas i form av Samuel Pufendorfs definition i boken *Om de mänskliga och medborgerliga plikterna enligt naturren*. Den andra författaren är John Stuart Mill och hans definition av frihet i boken *Om friheten*.

Frihetsbegreppet inrymmer flera aspekter, men för att detta skall ha relevans för denna studie är det specifikt den individuella friheten i relation till tillståndet som samhälls- och unionsmedborgare som nedan kommer att definieras. Att vara medborgare innebär att vi lever under gemensamma lagar och regler vilka till en viss del fungerar som hämmande på den individuella friheten.

3.1 Frihet enligt Samuel Pufendorf

3.1.1 Redogörelse av Samuel Pufendorfs syn på frihet

Det naturliga tillståndet för människan, enligt Pufendorf, är den naturliga friheten som innebär att det enbart är gud som kan ställa krav på och bestraffa människans handlingar. (2001:144) Detta naturliga tillstånd av frihet utanför ett samhälle är inte det ideala tillståndet för människan utan hon mår som bäst i sammanslutning med andra individer. (Pufendorf 2001:145)

Pufendorf skriver om vad som är orätt respektive rätt och rättvist respektive orättvist gällande människors handlande. Det översta plikten för människan här är att aldrig åsamka någon annan skada och att människan är skyldig att ta vara på sig själv då människan och hennes liv ses som en gåva från gud. (Pufendorf 2001:74, 85) I relation till detta nämner han tre typer av rättigheter vilka är; att man inte kan förvägras det som man har rätten till, att ens rättmätiga egendom inte får berövas och att människan skall vara skyddad från ont. (Pufendorf 2001:60) Människan skall även skyddas från tvång och kan inte ställas till svars för handlingar som hon utfört under påtryckningar och tvång från andra. Här belyser Pufendorf att en människa inte har möjligheten att avstå från handlingar som görs under tvång från någon annan starkare individ. (2001:53) Dock klargör han att det inte bara är individer som kan utsätta varandra för tvång utan även ett samhälle kan med hot om

repressalier kan tvinga medborgare att utgöra eller avstå handlingar under tvång. (2001:53)

Pufendorf beskriver två tillstånd som människan kan befinna sig i vilka det ena är det av naturlig frihet och det andra är tillståndet är skapat av människan själv, således tillståndet som samhällsmedborgare. (Pufendorf 2001:142) Som samhällsmedborgare har människan vissa plikter som måste uppfyllas och dessa kan i vissa fall vara hämmande på hennes frihet. (Pufendorf 2001:55) Det är tillståndet som samhällsmedborgare som är det intressanta för denna studie.

Medborgaren har ställt sig under statens makt och genom detta förlorar hon sin naturliga frihet och blir pliktbounden. (Pufendorf 2001:159) Pufendorf beskriver staten som byggd och baserad på individuella sammanslutningar som är menade att främja ett stabilt gemensamt tillstånd för människorna. (2001:163) Genom denna sammanslutning underställes människan även den egna individuella friheten för staten som i sin tur ska skydda medborgaren mot ont. (Pufendorf 2001:166) Inom detta samhälle är grunden fred, dock framhåller han att det finns situationer då krig är rättfärdigat och nödvändigt. (Pufendorf 2001:194)

3.1.2 Samuel Pufendorfs frihetssyn kopplat till burkaförbuden

Som beskrivits ovan är människans ideala tillstånd enligt Pufendorf som en del i ett samhälle där man tillsammans som individer skapar en trygg levnadsmiljö. Det är i detta tillstånd som samhällsmedborgare vi idag lever och kanske även i en ytterligare sfär som unionsmedborgare. Det finns inom dessa samhällen lagar och regler vi är satta att följa som en del i kollektivets gemensamma demokratiska vilja. Som skydd mot förtryck, tvång och våld finns det ett flertal internationella bestämmelser som vi som medborgare åtnjuter. Inom dessa finns de grundläggande friheterna som fastställer att vi som individer har rätt till frihet. Även Pufendorf beskriver friheter som vi som individer bör åtnjuta inom ett samhälle. En viktig del i detta är att han belyser att människan skall vara skyddad från tvång, vilket är av speciellt intresse för denna studie. Pufendorf klargör här att ingen skall utsättas för tvång och i de fall så händer kan inte den förtryckta personen ställas till svars för sina handlingar. (2001:53) Han diskuterar vidare att en person som är under tvång inte har möjlighet att motsätta sig tvånget då denna är under förtryck av en starkare individ eller stat. (2001:53)

Knyts detta resonemang om tvång till problematiken kring burkaförbuden så syns tydligt en paradox för kvinnorna som bär burka och niqab. För en kvinna som bär plagget av fri vilja så utsätts hon för ett tvång av staten då hon sätts under hot om straff i form av till exempel böter. Här kan då

resoneras att vi som samhällsmedborgare måste rätta oss efter en uppsjö av lagar, så varför skulle du denna lag vara annorlunda? Tittar vi då istället på vilka rättigheter Pufendorf ställer upp för oss som samhällsmedborgare så är en del i detta att människan skall vara skyddad från ont. (2001:60) Då blir de naturliga frågorna i relation till detta; På vilket sätt skyddar burkaförbuden samhällsmedborgarna från ont? Innebär bärande av burka och niqab något ont för andra samhällsmedborgare?

Relateras istället detta till de kvinnor som under tvång bär plaggen så blir den situation som kvinnan ställs under komplex. Här kommer tvånget således från två håll, dels finns tvånget från hemmet att bära plagget och sen finns även tvånget från samhället att inte bära plagget. I denna situation kan kvinnan enbart förlora, tar hon av sig plagget riskerar hon ytterligare förtryck och våld från hemmet. Bär hon istället plagget utsätts hon för risken att bli straffad enligt samhällets lagar. I denna situation blir offret ytterligare bestraffad hur hon än väljer att agera. Eftersom Pufendorf vidare menar att en person som ställs under tvång inte kan hållas ansvarig för dess handlingar blir detta en ytterst komplex situation då det är just det kvinnan görs ansvarig för.

3.2 Frihet enligt John Stuart Mill

3.2.1 Redogörelse av John Stuart Mills syn på frihet

Det krävs enligt J.S Mill riktlinjer för att en stat skall kunna göra korrekta avväganden gällande när det är acceptabelt att utöva tvång över medborgaren och dess privata ensak. (1984:17) För att förenkla och göra detta praktiskt genomförbart fastställer J.S Mill en princip genom vilken en stat enkelt skall kunna pröva i vilka situationer den kan gå in och kontrollera individen. (1984:17) Denna princip innebär att det endast är då andra kan fara illa eller på annat vis blir direkt påverkade av andra individers handlingar som dess frihet får inskränkas, i alla övriga fall skall individen garanteras frihet. (Mill 1984:18)

En grundprincip för frihet är att det samhälle inom vilket individen verkar måste vara utformat så att det främjar en öppen debatt och åsiktsfrihet, i andra fall kan frihet ej uppnås. (Mill 1984:18) Mill ställer här upp tre grundförutsättningar för frihet vilka är samvetsfrihet, frihet att följa vår personliga vilja samt frihet att ingå sammanslutningar med andra individer. (1984:20) Individen skall vara fri att få skapa och inneha vilka egna åsikter som helst i alla typer av frågor och dessutom att få utöva dessa på ett fritt sätt så länge som de inte skadar andra. (Mill 1984:20) Dock belyser Mill även att dessa åsikter och strävanden ska få existera fritt även om andra kan tycka att dom är

fel. (1984:20) Detta syns tydligt i detta citat där Mill skriver att

[d]en enda frihet som förtjänar namnet, är friheten att på vårt eget sätt fullfölja vårt eget bästa, så länge vi inte söker beröva andra deras välfärd eller hindra dem i deras strävan att ernå den. Envar är den rätta väktaren över sin egen välfärd, såväl kroppsligen som själsligen och andligen. Mänskligheten vinner mera på att låta envar leva såsom synes honom bäst än på att tvinga envar att leva såsom andra anser bäst. (1984:20)

Detta innefattar även individuella personligheten som beskrivs som en förutsättning för att en människa ska utvecklas och finna lycka. (Mill 1984:64) Det är genom att få utlopp för sin egen personlighet och genom detta välja vilken väg man vill gå som förmågan att bedöma rätt och fel tar sig form. (Mill 1984:66) Mill beskriver att människan föds som ett blankt blad där hon genom erfarenheter utvecklas och växer. (1984:67) Genom att hon ges plats att växa och lära sig av sina erfarenheter kommer hon utvecklas till en god människa med fina egenskaper och ett värde som både berikar det egna livet men även kan berika andra människors liv. (Mill 1984:70-71) Om detta förhindras och individen inte får denna möjlighet i ett samhälle så är det ett samhälle underställt tyranni och förtryck. (Mill 1984: 71)

Individen bör även besitta frihet i relation till tanke- och yttrandefrihet, vilket är en grundförutsättning för en öppen debatt där allas åsikter får komma till tals. (Mill 1984:24) Utan denna förutsättning menar han att den som hindrar debatten ser sina egna åsikter som allmängiltiga och ofelbara. (1984:24) Hämmande av en fri och öppen debatt är således skadligt för samhället och hindrar dess utveckling. (Mill 1884:30) Han klargör att även om alla åsikter inte är sanna så är det av vikt att dom framförs, för detta ställer han upp fyra argument. Att förtrycka vissa åsikter innebär att det finns en risk att även sanna åsikter missgynnas. (Mill 1984:59) Det är även viktigt att tvivelaktiga åsikter får höras då debatten kring dessa bidrar till en mer omfattande sanning. (Mill 1984:59) Att åsikter kritiserats och granskas innebär att de får fäste och inte kan avskrivas som fördomar eller dess innebörd göras ogiltig. (Mill 1984:60)

John Stuart Mill skriver att det är rättfärdigat för en stat att ingripa när någon individ eller när det allmänna är utsatt för fara, detta skiljer han dock tydligt från frihet och beskriver att dessa tillfällen inte gäller frihet utan att det snarare är fråga om moral och rätt. (1984:90) Dock belyser han risken med att staten lagstiftar och ingriper i situationer där det ej är nödvändigt och proportionellt att

utöva makt. (Mill 1984:120)

När det gäller religiös uppfattning och tro så klargör J.S Mill för att det är upp till var och en att fritt ansluta sig till och utöva religionen, även om denna kan uppfattas av andra som orätt. Utövaren har ingått i den på frivillig basis och var därför medveten om vilka förutsättningar som rådde. (1984:101,102)

3.2.2 John Stuart Mills frihetssyn kopplat till burkaförbuden

John Stuart Mill har en långtgående syn på den individuella friheten inom en stats gränser. Som beskrivits ovan fastställer han en princip om när det är acceptabelt att en stat utövar tvång över individen. Han skriver att det enbart är i situationer där andra kan fara illa av en individs handling som begränsningar i friheten får göras. (Mill 1984:18) Ställs burkaförbudet i relation till denna princip så skulle alltså bärande av burka och niqab behöva innebära att andra i samhället utsätts för fara på grund av det faktum att dessa kvinnor bär dessa plagg. I motiveringen av dessa lagar finns en säkerhetsaspekt där det resoneras så att dessa kvinnor är en säkerhetsrisk på grund av att man inte kan identifiera bäraren. Här kan det ifrågasättas om det verkligen krävs ett generellt förbud på offentlig plats för att avhjälpa denna problematik eller skulle det räckt med krav på att kunna identifiera sig i situationer då det behövs.

Mill fastställer även regler för yttrandefrihet, frihet att följa sin egen vilja, frihet att ha vilka åsikter som helst och frihet att utöva dessa även om andra kan uppfatta dessa som fel. Alla dessa friheter skall dock utföras så de inte skadar andra. (1984:20) Om en person utför en handling som riskerar att skada andra så belyser Mill att det i dessa fall är rättfärdigat för staten att ingripa. (1984:90) Med detta som bakgrund till burkaförbudet blir frågan som måste besvaras om det faktiska bärande av dessa plagg inbegriper en risk och fara för andras välbefinnande?

4. Metod

4.1 Val av metod

Denna studie kommer baseras inom den empiriska studietraditionen och kommer således att studera verkligheten i syfte att försöka att förstå burkaförbudet i relation till de grundläggande friheterna och mänskliga rättigheterna fastställda av Europeiska Unionen, Förenta nationerna och Europarådet. (Backman 2008:54)

Undersökningen kommer att genomföras inom den kvalitativa metoden och då främst genom textanalys. Här finns flera inriktningar som bland annat argumentationsanalys där, i likhet med namnet, just argumentationen analyseras för att klargöra innebörden av texten. Innehållsanalys är ett annat sätt där det ofta finns en mer kvantitativ ingång i att till exempel analysera hur ofta vissa fraser eller liknande används i en text. (Bergström och Boréus 2000:19-20)

Denna studie kommer att använda sig av den idékritiska metoden inom idé- och ideologianalys för att komma åt kontexten kring själva förbudet. (Bergström et al. 2000:165) Detta val motiveras framförallt genom att det finns, som kan tyckas tydliga, stadgar och lagar som fastställer en persons rätt till de grundläggande friheterna och mänskliga rättigheter. Därför har studien utöver de fastställda grundläggande friheterna och mänskliga rättigheterna även till avsikt att granska bakomliggande strukturer gällande frågan.

Vad är då en idé och ideologi? Det är nödvändigt att definiera dessa två begrepp för att fullt ut förstå metoden och hur den skall användas för att komma fram till ett trovärdigt resultat. Bergström och Boréus definierar en idé som innehållande tre dimensioner; som en verklighetsuppfattning, en skattning och tolkning av händelser eller omständigheter och som att det finns förutfattade meningar om vilka handlingar som är rätt eller fel. (2000:148)

För att definiera ideologi används för denna studie Herbert Tingstens definition som även den, i likhet med idédefinitionen, innefattar tre dimensioner. Det som en ideologi innefattar är således grundläggande värdepremisser, verklighetsomdömen och konkreta rekommendationer som kan appliceras på ett styrelseskick. (Bergström et al. 2000:150) Detta passar väl in på studiens syfte då detta är att behandla grundläggande värderingar i form av individuella friheter och rättigheter. Även omdömen om den verklighet som dessa förbud har implementerats i. Studien kommer vidare att analysera de konkreta rekommendationerna, i form av konventioner, som dessa internationella

organisationer har fastställt och dess medlemsländer antagit. För att exemplifiera detta så kommer Frankrike, som första land att införa förbudet, att presenteras. Detta för att tydligt presentera hur lagen har arbetats fram och vilka motiv lagen de facto har. Inom detta ryms även en kontext för förbudet vilket gör att analysen kan ske på ett djupare plan och på så sätt kan även underliggande faktorer för förbudet synliggöras.

4.2 Tillvägagångssätt

Efter det att materialet insamlats har det noggrant lästs för att sålla ut de relevanta delarna ur råmaterialet. Detta material har sedan studerats i linje med den ideologikritiska metoden. Detta har skett i tre steg där det första innebar en genomläsning och analys av själva texten. I nästa steg så har materialet analyserats genom att undersöka inom vilken verklighet det befinner sig. Det sista steget i själva analysen av det empiriska materialet innefattade ett vidare perspektiv där även en kontext knöts till texterna för att till fullo förstå materialet. (Bergström et. al. 2000:165-166) Konkret så har konventionerna och det nationella materialet noggrant lästs för att förstå respektive text. Vidare analyserades dessa texter i relation till den verklighet de befinner sig i, alltså inom Europeiska unionen där en debatt kring islam och dess utövare pågått kring kvinnoförtryck och ojämställdhet. Dessa officiella konventioner har även analyserats i kontexten Frankrike och hur detta förbud där har implementerats och hur dessa grundläggande bestämmelser har och kan tolkas.

4.3 Empiriskt material

Det empiriska materialet som legat till grund för denna studie är deklARATIONER och stadgar om grundläggande friheter och mänskliga rättigheter hämtade från Europeiska Unionen, Förenta Nationerna och Europarådet. Även nationella dokument från Frankrike har använts för att exemplifiera de lagar som trätt i kraft gällande burkaförbuden och för att möjliggöra en konkret analys av materialet när det gäller den verklighet och kontext som burkaförbuden har införts i.

Materialet består av Europeiska Unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, Förenta Nationernas allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna och Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. De nationella dokument som använts för Frankrike är officiella dokument från den Franska staten. Dessa innefattar en Engelsk översättning av den faktiska lagen och officiella dokument från Frankrikes statsråd.

Urvalet av materialet har gjorts genom att söka information från dessa olika organisationer,

institutioner och Frankrikes stat. Ett kriterium för det empiriska materialet var att det skulle bestå av officiella principiella deklARATIONER och stadgar från Europeiska Unionen, Förenta Nationerna samt Europarådet. De nationella dokumenten valdes även de utifrån att de skulle innefatta officiella dokument från den Franska staten och den faktiska lagen gällande förbudet mot att dölja ansiktet.

4.3.1 Insamling

Det empiriska materialet samlades in från officiella hemsidor för respektive organisation och Frankrikes stat. Materialet insamlades under kriteriet att de skulle behandla de grundläggande friheterna, mänskliga rättigheter samt nationella dokument som behandlar lagen och även den faktiska lagen. Ett ytterligare kriterium var även att det skulle vara officiella dokument antagna av medlemsländerna i respektive organisation. Gällande de nationella dokumenten skulle även de vara officiella dokument publicerade av Franska staten.

4.3.2 Avgränsning

Förbuden mot att bära klädnad som skyler en persons identitet är ett brett område som kan ha många olika infallsvinklar och analysområden. Denna studie är dock begränsad till att enbart behandla den del av förbuden som eventuellt kan stå i strid med allmänna bestämmelser om de grundläggande friheterna och mänskliga rättigheterna. Studien kommer även att behandla Frankrikes förbud för att exemplifiera och tydliggöra problematiken. Dock kommer analysen ske på ett mer generellt plan där det är förbuden i sig i relation till dessa tre deklARATIONER om de grundläggande friheterna och mänskliga rättigheterna som är av intresse.

Det finns en uppsjö av debattartiklar och tidningsartiklar som behandlar ämnet och dessa har strategiskt och medvetet valts bort i analysen, dels för dess enorma mängd men framförallt eftersom detta ofta är enskilda personers tyckande vilket inte är av relevans och intresse för studien. Även utredningar och debatter inom Europeiska Unionen, Förenta nationerna och Europarådet har valts bort på grund av att det i dessa dokument kan finnas åsikter som inte speglar organisationens offentligt antaga ställning och åsikt i frågan.

Europeiska domstolen för mänskliga rättigheter har, som tidigare nämndes, beslutat i fall där religiösa plagg har förbjudits i skolor. Dessa domar kommer inte att behandlas i studien då dessa främst har behandlat användningen av Hijab inom skolans gränser. Det är således, i detta fall, inte fråga om generella förbud utan snarare en fråga om sekulariseringsprinciper.

4.4 Källkritik

Grunden till valet av material från officiella, välkända och väletablerade organisationer är att få ett välgrundat material där personliga nyckler i grund inte får någon plats. Dokumenten är primärkällor då de fastställer grundläggande bestämmelser som medlemsländerna inom respektive organisation har ratificerat. Det material som används i relation till Frankrike är även det primärkällor hämtade från statens officiella hemsidor samt från dess ambassader.

Det faktum att de dokument som används är lagar och officiella ratificerade dokument gör att det inte krävs någon långtgående källkritisk analys av materialet. Utmaningen för denna studie ligger istället i hur tolkningen av dessa texter görs.

5. Resultat

I detta kapitel kommer resultatet av det empiriska materialet att redovisas. Materialet har strukturerats upp genom att dela in det i kategorier, detta för att få en överskådlig bild av var materialet kommer ifrån och vilken roll detta har spelat i analysen av burkaförbud. För att få en grund till problematiken och en tydlig uppfattning om vad burkaförbud representerar presenteras först exemplet Frankrike.

Nästa steg är att redovisa resultatet från analysen av respektive organisations fri- och rättighetsförklaringar. Här presenteras varje organisation för sig genom att först redogöra för de relevanta artiklarna i förklaringarna för att sedan på djupet analysera meningen av dessa i ljuset av burkaförbud. De artiklar som är av relevans för denna studie är de som behandlar religionsfrihet, yttrandefrihet, jämställdhet och icke-diskriminering. Som beskrevs ovan kommer dessa artiklar först att redogöras per organisation. I analysen som mer direkt binder dessa artiklar till burkaförbud delas de istället in i kategorier efter de artiklar som behandlar till exempel religionsfrihet. Analysen sker då genom att sammanställa samtliga organisationers artiklar om religionsfrihet, yttrandefrihet samt icke-diskriminering och på så sätt gemensamt analyseras i ljuset av burkaförbud.

5.1 Frankrike – ett exempel

För att få en vidare förståelse för hur problematiken kring burkaförbud ser ut kommer det nedan presenteras några nationella dokument som behandlar förbud. Detta för att få en vidare förståelse för hur förbud implementerats och hur dessa ser ut. Genom att exemplifiera förbud blir det även lättare att sätta in fri- och rättighetsbestämmelserna i en kontext. Detta är ett steg i analysen för att på ett välgrundat sätt kunna ställa burkaförbud på ett mer generellt plan mot de grundläggande friheterna och mänskliga rättigheter.

5.1.1 Frankrike

”No one shall, in any public space, wear clothing designed to conceal the face.” (Le Gouvernement 2010) Detta är artikel 1 i Frankrikes lag som förbjuder kläder som täcker ansiktet. Denna lag gör det även straffbart att tvinga annan person att bära specifika kläder på grund av sitt kön. Detta fastställs i artikel 4

Whoever shall, by means of threats, duress or constraint, undue influence or misuse of authority, compel another person, by reason of the sex of said person,

to conceal their face shall be liable to a punishment [...] (Le Gouvernement 2010)

Det faktum att denna artikel tydligt pekar ut de personer som tvingar det andra könet att bära kläder som täcker ansiktet gör det tydligt att denna lag är riktad mot burkan och niqaben. Detta även om lagen är utformad på ett mer generellt sätt så med debatten och diverse uttalanden som bakgrund så blir målet med lagen tydlig.

Även om det i denna text explicit framgår att detta är en lag som är menad att förbjuda burka och niqab så syns motiven till detta även tydligt i ett dokument publicerat på Frankrikes diplomatihemsida där ambassadören Daniel Jouanneau besvarar frågan varför lagen kom att implementeras. Han skriver att skälen till lagen är enkla och att förklaringen ligger i att fler och fler personer började bära niqab och att detta störde och oroade folket i Frankrike. Han påpekar även att detta plagg inte hör hemma i Frankrike där alla ska kunna se varandras ansikten, detta även om det enbart är cirka tvåtusen som bär niqab. (2011)

Även i ett beslut av det konstitutionella rådet så framgår det faktum att denna lag är riktad mot de kvinnor som bär burka och niqab. I detta dokument står det att "[i]t is also felt that those women who conceal their face, voluntarily or otherwise, are placed in a situation of exclusion and inferiority patently incompatible with constitutional principles of liberty and equality." (The Constitutional Council 2010) Det faktum att man här väljer att specifikt peka ut kvinnor och att det är de som skyler sitt ansikte pekar starkt på att det de facto ej är en lag som är menad som en generell säkerhetsbestämmelse utan en lag som generaliserats i syfte att förbjuda burkan och niqaben. Att lagen utformats på ett sätt så att den inte specifikt pekar ut dessa kvinnor tycks vara ett strategiskt val gjort för att inte lagen skall strida mot diverse mänskliga rättigheter och grundläggande friheter.

Vidare gjordes initialt en utredning av de möjliga legala grunderna för att förbjuda den heltäckande slöjan, denna utredning gjordes av statsrådet och behandlar tydligt just den heltäckande slöjan. I utredningen kommer rådet fram till att ett förbud specifikt mot slöjan skulle innebära ett flertal risker som kan komma i konflikt med medborgerliga rättigheter och friheter. Dock framkommer det i utredningen att ett generellt förbud mot att täcka ansiktet kan genomföras. (The Council of State 2010) Denna utredning visar ytterligare på att förbudet de facto implementerades för att komma åt de kvinnor som bär burka och niqab.

5.2 Redogörelse för Europeiska Unionens stadga om de grundläggande rättigheterna

Artikel 10 är relevant i denna studie i det avseendet att denna artikel behandlar tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet. I denna artikel stadgas att

1. Var och en har rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet. Denna rätt innefattar frihet att byta religion eller övertygelse och frihet att ensam eller i gemenskap med andra, offentligt eller enskilt, utöva sin religion eller övertygelse genom gudstjänst, undervisning, sedvänjor och ritualer. (Europafördrag 2010:621)

Den del i detta som är den mest intressanta i förhållande till denna studie är den som gäller sedvänjor och ritualer då det är under dessa företeelser som användningen av burka och niqab har debatterats.

En ytterligare aspekt som kan sägas ha relevans för diskussionen är de bestämmelser som finns i relation till yttrandefriheten. Denna frihet fastställs i artikel 11 i rättighetsstadgan vilken säger att

Var och en har rätt till yttrandefrihet. Denna rätt innefattar åsiktsfrihet samt frihet att ta emot och sprida uppgifter och tankar utan offentlig myndighets inblandning och oberoende av territoriella gränser. (Europafördrag 2010:621)

Även om det i denna text inte direkt står något specifikt om personliga uttryck och attiraljer så är valet av kläder ett vanligt sätt att uttrycka sig på. På detta sättet kan även kläder ses som ett uttryck av den egna personligheten och åsikter.

Vidare är även bestämmelser om jämställdhet av intresse då dessa fastställer regler om icke-diskriminering och könsneutralitet. I artikel 21 fastställs regler om icke-diskriminering

1. All diskriminering på grund av bland annat kön, ras, hudfärg, etniskt eller socialt ursprung, genetiska särdrag, språk, religion eller övertygelse, politisk eller annan åskådning, tillhörighet till nationell minoritet, förmögenhet, börd, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning ska vara förbjuden

2. Inom tillämpningsområdet för fördragen, och utan att det påverkar tillämpningen av någon särskild bestämmelse i dem, ska all diskriminering på grund av nationalitet vara förbjuden. (Europafördrag 2010:624)

Unionen skall även, som det fastställs i artiklarna 22 och 23, respektera kulturell, religiös och språklig mångfald samt jobba för jämställdhet mellan män och kvinnor. (Europafördrag 2010:624)

Det fastställs även hur dessa rättigheters tolkning och räckvidd under artikel 52 samt under vilka omständigheter begränsningar inom dessa får göras.

Varje begränsning i utövandet av de rättigheter och friheter som erkänns i denna stadga ska vara föreskriven i lag och förenlig med det väsentliga innehållet i dessa rättigheter och friheter. Begränsningar får, med beaktande av proportionalitetsprincipen, endast göras om de är nödvändiga och faktiskt svarar mot mål av allmänt samhällsintresse som erkänns av unionen eller behovet av skydd för andra människors rättigheter och friheter. (Europafördrag 2010:633)

I denna artikel fastställs att det får göras begränsningar i stadgans fri- och rättigheter. Dock måste de göras utifrån proportionalitetsprincipen och de måste vara nödvändiga i relation till ändamålet. I denna artikel kan det sägas vara tre rekvisit som måste uppfyllas för att en begränsning skall vara rättfärdigad. Begränsningen måste vara; föreskriven i lag, proportionerlig och av samhällsintresse.

I sista artikeln i stadgan så redogörs för villkoren gällande implementeringen och tolkningen av densamma, vilket innebär att ingen får tolka denna så att det kan kränka någon av de fastställda rättigheterna eller friheterna. Denna artikel fastställer att

Ingen bestämmelse i denna stadga får tolkas som att den medför rätt att bedriva verksamhet eller utföra handlingar som syftar till att sätta ur spel någon av de rättigheter och friheter som erkänns i stadgan eller att inskränka dem i större utsträckning än vad som medges i stadgan. (Europafördrag 2010:634)

Ovanstående artikel är intressant när det gäller tolkningen av vilka begränsningar som får göras i relation till dessa artiklar. I denna artikel redogörs det för att resterande artiklar inte får tolkas på ett sätt som gör att begränsningar införs där det inte är nödvändigt eller där mindre omfattande restriktioner kunnat göras. Även här fastställs alltså att begränsningar och inskränkningar i dessa fri och rättigheter måste ska proportionerligt till målet.

5.3 Redogörelse för Förenta Nationernas allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna

I Förenta Nationernas förklaring om de mänskliga rättigheterna så fastställs basala rättigheter och friheter gällande människan och hennes levnadsvillkor. Denna allmänna förklaring antogs av medlemsländerna 10 december 1948. (Regeringskansliet 2012a)

De första två första artiklarna i förklaringen fastställer att alla människor har samma värde och åtnjuter samma rättigheter och friheter. Vidare är det främst artikel 18 som är relevant för problemet. Den säger att

Var och en har rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet. Denna rätt innefattar frihet att byta religion och trosuppfattning och att, ensam eller i gemenskap med andra, offentligen eller enskilt, utöva sin religion eller trosuppfattning genom undervisning, andaktsutövning, gudstjänst och religiösa sedvänjor. (Regeringskansliet 2012a)

Denna artikel är till mångt och mycket lik artikel 10 i Europeiska Unionens stadga för mänskliga rättigheter. Även i denna artikel är det främst den sista delen som är intressant för studien då det här fastställs att religionsfrihet även innefattar att utövaren skall få utföra sedvänjor.

Artikel 19 behandlar rätten till åsiktsfrihet och yttrandefrihet, denna artikel fastställer att;

Var och en har rätt till åsiktsfrihet och yttrandefrihet. Denna rätt innefattar frihet att utan ingripande hysa åsikter samt söka, ta emot och sprida information och idéer med hjälp av alla uttrycksmedel och oberoende av gränser. (Regeringskansliet 2012a)

Denna del är framförallt intressant i förhållande till burkaförbudet då dessa även har debatterats i förhållande till friheten att yttra och uttrycka sig. Just att bära burka eller niqab kan förstås att ligga under rätten att med ”alla uttrycksmedel” framföra sin åsikt.

Eftersom burkaförbudet specifikt är riktade mot kvinnor och att det är dessa kvinnoplagg som har förbjudits så finns det även en relevans i att ta upp de icke-diskriminerings bestämmelser som fastställs i förklaringen. Artikel 7 fastställer dessa bestämmelser

Alla är lika inför lagen och är berättigade till samma skydd av lagen utan diskriminering av något slag. Alla är berättigade till samma skydd mot alla former av diskriminering som strider mot denna förklaring och mot varje anstiftan till sådan diskriminering. (Regeringskansliet 2012a)

Denna artikel är omfattande i sin utformning då denna även uttryckligen förbjuder även anstiftan till diskriminering. Just denna del är intressant i förhållande till burkaförbuden om detta ställs mot det lagförfarande som till exempel Frankrike har genomgått.

Det fastställs även i artikel 29 om begränsningar som får göras i relation till dessa friheter och rättigheter. Denna artikel säger att;

1. Var och en har plikter mot samhället, i vilket den fria och fullständiga utvecklingen av hans eller hennes personlighet ensamt är möjlig.
2. Vid utövandet av sina rättigheter och friheter får en person endast underkastas sådana inskränkningar som har fastställts i lag och enbart i syfte att trygga tillbörlig hänsyn till och respekt för andras rättigheter och friheter samt för att tillgodose ett demokratiskt samhälles berättigade krav på moral, allmän ordning och allmän välfärd.
3. Dessa rättigheter och friheter får inte utövas på ett sätt som är oförenligt med Förenta nationernas ändamål och grundsatser. (Regeringskansliet 2012a)

I sista artikeln fastställs vidare att förklaringen aldrig får tolkas på ett sätt så att någon av dessa fastställda rättigheter och friheter kränks. (Regeringskansliet 2012a) Proportionalitet måste finnas i de begränsningar och restriktioner som görs i förhållande till dessa fri- och rättigheter.

5.4 Redogörelse för Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna

I artikel 9 i denna konvention fastställs reglerna som rör tankefrihet, samvetsfrihet samt religionsfrihet. Det står att

1. Var och en har rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet; denna rätt innefattar frihet att byta religion eller tro och frihet att ensam eller i gemenskap med andra, offentligt eller enskilt, utöva sin religion eller tro genom gudstjänst, undervisning, sedvänjor och ritualer.

2. Friheten att utöva sin religion eller tro får endast underkastas sådana inskränkningar som är föreskrivna i lag och som i ett demokratiskt samhälle är nödvändiga med hänsyn till den allmänna säkerheten eller till skydd för allmän ordning, hälsa eller moral eller till skydd för andra personers fri- och rättigheter. (Regeringskansliet 2012b)

Även i denna konvention tas rätten att utöva religionen med de sedvänjor och ritualer som är kopplade till den. Denna artikel berör även direkt en stats möjlighet till att inskränka på denna frihet. För att detta skall ske på ett rättmätigt sätt så skall det alltså finnas fastställt i lag, vissa säkerhetsaspekter gällande allmänheten som måste uppfyllas samt att det skall bidra till ett skydd mot andras fri- och rättigheter. I stora drag kan detta sammanfattas som att dessa inskränkningar måste vara nödvändiga och proportionerliga för att restriktionen skall vara befogad.

Europakonventionen innefattar dessutom bestämmelser om yttrandefriheten, den artikel som behandlar denna frihet är artikel 10. I denna fastställs även att friheten att uttrycka sig skall innefatta rätten att göra så utan inblandning och hinder från staten eller offentliga myndigheter. I exakta ordalag bestämmer artikeln att

1. Var och en har rätt till yttrandefrihet. Denna rätt innefattar åsiktsfrihet samt frihet att ta emot och sprida uppgifter och tankar utan offentlig myndighets inblandning och oberoende av territoriella gränser. Denna artikel hindrar inte en stat att kräva tillstånd för radio-, televisions- eller biografafföretag.

2. Eftersom utövandet av de nämnda friheterna medför ansvar och skyldigheter, får det underkastas sådana formföreskrifter, villkor, inskränkningar eller straffpåföljder som är föreskrivna i lag och som i ett demokratiskt samhälle är nödvändiga med hänsyn till statens säkerhet, till den territoriella integriteten eller den allmänna säkerheten, till förebyggande av oordning eller brott, till skydd för hälsa eller moral eller för annans goda namn och rykte eller rättigheter, för att förhindra att förtroliga underrättelser sprids eller för att upprätthålla domstolars auktoritet och opartiskhet. (Regeringskansliet 2012b)

Även i denna artikel så fastställs vilka begränsningar som får göras i förhållande till den i direkt anslutning. Dessa begränsningar måste vara lagstadgade, nödvändiga, och på så sätt även proportionerliga, samt att de måste implementeras i syfte att skydda andra individer eller det allmänna från ont.

Europakonventionen fastställer även icke-diskriminerings regler, i artikel 14, vilka säger att ingen får diskrimineras och att alla skall åtnjuta de fri- och rättigheter som fastställs i konventionen utan någon åtskillnad.

Åtnjutandet av de fri- och rättigheter som anges i denna konvention skall säkerställas utan någon åtskillnad såsom på grund av kön, ras, hudfärg, språk, religion, politisk eller annan åskådning, nationellt eller socialt ursprung, tillhörighet till nationell minoritet, förmögenhet, börd eller ställning i övrigt. (Regeringskansliet 2012b)

Den del i ovanstående artikel som är av främst intresse och som i senare analysavsnitt till störst utsträckning kommer behandlas är den som fastställer att ingen från diskrimineras på grund av religiös uppfattning och tillhörighet till en nationell minoritet.

6. Analys av Europeiska Unionens rättighetsstadga, Förenta Nationernas allmänna förklaring och Europarådets konvention.

I föregående stycken redogjordes för att Europeiska Unionens, Förenta Nationernas och Europarådets bestämmelser om att varje människa har rätt till tankefrihet, samvetsfrihet, religionsfrihet, yttrandefrihet och jämlikhet. I detta stycke kommer dessa rättigheter vidare att analyseras och brytas ned för att tolka vad detta i praktiken innebär. Att alla människor i grunden besitter dessa rättigheter är snabbt konstaterat, men vad innebär detta och vilka delar av de presenterade artiklarna är relevanta i ljuset av burkaförbuden?

6.1 Religionsfrihet och burkaförbud

Artikel 10 i Europeiska Unionens rättighetsstadga, artikel 18 i Förenta Nationernas förklaring och artikel 9 i Europarådets konvention fastställer att vi får utöva vår religion eller övertygelse enskilt eller i grupp, offentligt eller enskilt genom sedvänjor och ritualer. (2010:621, 2012a, 2012b) I detta blir det intressanta för burkaförbuden att diskutera huruvida bärande av burka och niqab kan ses som en religiös sedvänja eller ritual.

Till att börja med krävs det att allmänt analysera vad som menas med religiös sedvänja eller ritual. Att delta i gudstjänst och undervisning fastställs i samma artiklar som en rättighet i förhållande till religionsutövandet, och dessa handlingar är även allmänt erkända som en frihet och rättighet inom gränserna för religionsfriheten. Kring dessa erkända och till synes självklara aktiviteter krävs

ingen komplicerad tolkning av innebörden. När det kommer till vad en sedvänja eller ritual är detta långt mer diffust. För att förstå ordets verkliga innebörd krävs vidare en förklaring och definition av orden i sig.

Ritual är en tradition som är stadgad och allmänt vedertagen och ofta då inom teologin. Ritual syftar dock mer i denna definition till speciella handlingar genomförda tillsammans inom det religiösa kollektivet som till exempel gudstjänster, dop och bröllop. (Svenska Akademiens Ordbok 2010a) Att användningen av burka och niqab enligt denna definition skulle anses som ritual är mindre trolig.

En sedvänja är enligt svenska akademiens ordbok ett handlingssätt som är allmänt vedertaget, ofta nedärvt, i ett kollektiv eller samhälle. (2012b) Läser man in bruket av niqab eller burka i denna definition skulle den kunna sägas vara en sedvänja hos vissa kollektiv och grupperingar inom islam. På detta sätt kan en religiös sedvänja innebära att den har en grund i sociala betingelser, den behöver alltså inte direkt vara föreskriven i religionens officiella texter för att ses som en sedvänja. Om denna definition av sedvänja skulle implementeras skulle alltså dessa kvinnor ha stöd för att utöva denna sed båda offentligt och enskilt vilket även gör att burkaförbuden innebär en oproportionerlig inskränkning i religionsfriheten.

6.2 Yttrandefrihet och burkaförbud

Förbuden har även debatterats i relation till yttrandefriheten på så sätt att detta hämmar dessa kvinnor i deras frihet att uttrycka sig. I detta avseende skiljer sig artiklarna i respektive konvention i sättet de är utformade och formulerade.

Förenta nationerna tydliggör i sin artikel att yttrandefriheten innefattar rätten att med hjälp av vilka uttrycksmedel som helst framföra sin åsikt. Att fastställa regler om själva uttrycksmedlen är Förenta nationerna ensamma, av dessa tre organisationer, om att göra. Dock är detta speciellt intressant i förhållande till burkaförbuden då burkan kan sägas vara ett uttrycksmedel som används för att framhålla sina åsikter i frågan om islam och dess rekommendationer om att ha en diskret framtoning när det gäller kläder och sitt utseende. Med bakgrund till detta kan det argumenteras att burkan och niqaben är ett uttryck för en tolkning och åsikt gällande den islamska tron, och ett förbud mot dessa plagg blir således en restriktion i yttrandefriheten.

Europeiska Unionens rättighetsstadga och Europarådets konvention har inte i artiklarna som

fastställer yttrandefriheten preciserat bestämmelser om uttrycksmedel. Även dessa artiklar belyser den grundläggande friheten i att alla har rätt att yttra sig om sina tankar och åsikter. Den del som rättighetsstadgans och Europakonventionens artiklar har gemensamt, som inte Förenta nationernas artikel om yttrandefrihet behandlade, är att yttrandefriheten skall få utövas utan statlig inblandning. I dessa artiklar får inte plagget, burkan och niqaben, samma plats då det kan resoneras att detta inte hindrar yttrandefriheten då dessa individer ändå kan framföra sina åsikter. Burkan och niqaben går således inte under samma definition då dessa artiklar inte fastställer att alla uttrycksmedel får användas. Det kan på grund av detta resoneras på så sätt att yttrandefriheten fortfarande är intakt då dessa personer inte blir hindrade i möjligheten att tala eller på andra sätt framföra sin åsikt i frågan. Staten går således inte in och hindrar individen i detta avseende utan individen är fortfarande i sin fulla rätt att uttrycka sig. Därför kan det inte sägas, med dessa två artiklar som grund, att någon riktig begränsning i yttrandefriheten äger rum.

6.3 Icke-diskriminering och burkaförbud

Samtliga av dessa förklaringar fastställer regler om jämlikhet och icke-diskriminering. Förenta nationernas allmänna förklaring är den som har den minst utförliga artikeln gällande detta område. Dock fastställer den att ingen under några som helst omständigheter får diskrimineras, men i övrigt är artikeln väldigt generellt och brett formulerad. Den går dock ett steg längre än Europeiska Unionens rättighetsstadga och Europarådets konvention i det att den även berör anstiftan till diskriminering. Ställs detta mot exemplet Frankrike så finns där en intressant aspekt i lagens framställning och debatten som föregick själva implementeringen av lagen. Detta på grund av att det då diskuterades i specifika ordalag att det var just burkan och niqaben som man ville stadga ett förbud mot. I detta avseendet ryms en diskussion huruvida Frankrike faktiskt anstiftade att införa regler som hade diskriminerat en nationell minoritet. Att så var fallet styrks även i det att Frankrike efter utredning om ett specifikt förbud mot burka och niqab ändrade lagstiftningen till att istället framstå som ett generellt förbud eftersom den annars skulle riskera att stå i strid med de grundläggande friheterna och mänskliga rättigheter och därför ej heller vara i linje med Frankrikes konstitution.

Europeiska Unionens rättighetsstadga och Europarådets konvention behandlar ämnet om jämlikt och icke-diskriminering på ett mer utförligt sätt i sina respektive artiklar. De fastställer bland annat att diskriminering i fråga om religion samt tillhörighet till nationell minoritet inte får förekomma. I detta blir det speciellt intressant då den grupp som bär burka eller niqab är en extremt liten minoritet, i Frankrike finns det cirka 2000 kvinnor som bär dessa plagg. Om bärande av burka och

niqab kan sägas vara en religiös sedvänja enligt religionsfriheten skulle detta kunna innebära att även förbuden strider mot dessa icke-diskriminerings regler då andra religiösa sedvänjor inte förbjudits på offentliga platser. I detta avseende blir denna minoritet diskriminerad i dess rätt att utöva religiösa sedvänjor, offentligt och privat.

6.4 Begränsningar i de grundläggande friheterna och rättigheterna

De tillfällen då dessa fri- och rättigheter får begränsas är om det är föreskrivet i lag, sker proportionerligt och är av allmänt samhällsintresse för att skydda andra. (Europafördrag 2010:633, Regeringskansliet 2012a, Regeringskansliet 2012b) Dessa tre rekvisit måste således uppfyllas för att begränsningen skall vara i enlighet med vad dessa tre organisationer har fastställt i respektive stadga. Hur ser detta då ut i relation till exemplet Frankrike?

Som beskrevs i redogörelsen för Frankrikes lagstiftning så är lagen inte utformad på ett sådant sätt att den explicit förbjuder burkan och niqaben utan förbjuder generellt alla plagg som döljer bärarens identitet. Det finns dock, som även tidigare i studien presenterades, tydliga tecken på att förbudet faktiskt syftar till att komma åt just de muslimska kläderna som döljer kvinnans ansikte. Att även titta på bakomliggande faktorer för lagen är viktigt i det avseendet att motiven som ett land ställer upp för att förbjuda denna specifika företeelse säger mycket om landets syn på de grundläggande fri- och rättigheterna i detta fall. På grund av detta kan inte lagen enbart analyseras och diskuteras utifrån det faktiska lagtexten, även kontexten som lagen är sprungen ur har relevans för ämnet.

Att det uppfyller det första rekvisitet, att begränsningen måste vara lagstadgad, krävs inte mycket diskussion för att konstatera. Förbudet mot att bära kläder som döljer personens identitet är stadgad i lag hos de länder som implementerat förbudet. Det är de två andra rekvisiten som det ligger en större svårighet i att definiera och ställa burkaförbudet mot. När det gäller proportionaliteten i förbudet så måste de begränsningar som görs vara proportionella för målet. Med detta menas att restriktioner inte får göras vidare än vad som aktuell situation kräver. För att undersöka proportionaliteten i dessa förbud är motiven till dem viktiga. Bland dessa är kvinnors rättigheter och jämställdhet, allmän säkerhet och förhindrande av kvinnoförtryck tydligt framställda.

I Frankrike är det cirka tvåtusen kvinnor som bär burka eller niqab vilket gör att denna grupp är en väldigt liten minoritet. Ställs detta mot motiveringen att ett förbud mot burkan och niqaben var nödvändigt utav säkerhetsskäl så kan det konstateras att en så liten minoritet inte innebär något direkt hot. Endera förutsätts det här att alla de kvinnor som bär burka och niqab har kriminella

avsikter eller så skulle bärande av burka och niqab i sig uppmuntra till kriminalitet. Dessutom hade denna säkerhetsaspekt kunnat lösas genom att lagar istället införs som innebär att personer som döljer sin identitet måste kunna avtäcka ansiktet för att identifiera sig i situationer där det är nödvändigt. Utifrån denna aspekt så kan därför inte proportionalitetsaspekten sägas bli uppfylld då lagstiftningen hade kunnat utformas mer specifikt och därför står inte lagen om att personer inte får dölja sin identitet på offentliga platser i proportion till målet.

När det gäller förbudets proportionalitet i relation till att motiven är att förhindra kvinnoförtryck, kvinnors rättigheter samt ett jämställt samhälle så finns det även här flera olika aspekter som måste behandlas. Det finns både kvinnor som väljer att bära plagget och de som blir tvingade. För de som av egen fri vilja väljer att bära plagget blir förbudet således en begränsning i deras rätt till att fritt uttrycka sig och utöva det dom ser som en religiös sed inom islam. Ställs istället förbudet mot de kvinnor som under tvång bär plagget kan det bidra till att de slipper undan tvånget. Dock är det mer troligt att dessa kvinnor riskerar att i större utsträckning bli bundna till sina hem och mer styrda i sitt umgänge eftersom det inte anses lämpligt att umgås med män utan att bära diskreta kläder som inte visar kvinnans sexuellt laddade attribut. I detta fall bidrar alltså inte lagen till att befria dessa kvinnor utan riskerar istället att begränsa dem till en större utsträckning och öka klyftan mellan män och kvinnor. Utifrån denna aspekt kan alltså inte förbudet sägas vara i proportion till målet då det istället dessutom riskerar att göra situationen för dessa kvinnor värre.

7. Diskussion

Utifrån det resultat som presenterats ovan kan det konstateras att det finns flera sidor till förbuden som innebär en svårighet i att ge ett klart svar på huruvida detta förbud står i konflikt med de grundläggande friheterna och mänskliga rättigheter. I vissa fall kan det sägas att förbudet kan ha viss relevans för problematiken kring kvinnoförtryck och ojämställdhet. Dock måste det konstateras utifrån ovanstående resultat att det de facto finns flera aspekter som pekar på att förbuden står i strid med vissa av de bestämmelser som presenterats i denna studie, då framförallt i förhållande till religionsfriheten. Detta på grund av det faktum att artiklarna fastställer att man inom religionsfriheten får utöva religiösa sedvänjor. I analysen av detta kan det konstateras att bärande av burka och niqab kan inräknas till religiös sedvänja och att burkaförbuden därför oproportionerligt inskränker på rätten till religionsfrihet.

Att det finns delar av burkaförbuden som går mot bestämmelserna om de grundläggande fri- och rättigheterna syns även tydligt i analysen av de begränsningar som, enligt dessa konventioner, får göras i förhållande till dessa fri- och rättigheter. Här finns tydliga tecken på att lagarna inte uppfyller de tre rekvisit som ställs upp för att begränsningar skall vara acceptabla. Båda kraven om att begränsningarna måste vara proportionella och av allmänt samhällsintresse finns det stora tveksamheter kring, med analysen av denna studie som grund kan dessa krav inte sägas vara uppfyllda. De är varken i proportion till målet och inte heller kan de sägas vara ett hot mot andra individer eller det allmänna. Den säkerhetsaspekt som använts för att motivera dessa förbud kan lösas genom att lagar implementeras, eller om de redan finns, används för att kräva att personer som skyler sitt ansikte vid förfrågan måste kunna avtäcka ansiktet och identifiera sig. Att burkaförbuden skulle hindra någon som helst kriminalitet upplevs som föga troligt då de som redan korsat över gränsen till att utföra kriminella handlingar och anser att det är rättfärdigad att begå brott knappast skulle hindras av detta förbud. Den gränsen är så att säga redan korsad. Att det vidare finns en överhängande risk för att förbuden dessutom för med sig större begränsningar och riskerar att ytterligare skada och förtrycka dessa kvinnor talar starkt för att förbuden inte kan motiveras i linje med de grundläggande friheterna och mänskliga rättigheterna. Det har även rapporterats om att dessa kvinnor upplever sig hotade och otrygga att gå ut på grund av att civila tar lagen i sina egna händer.

Som redogjordes för i teoriavsnittet så menade både Samuel Pufendorf och John Stuart Mill att individen får begränsas i sin frihet men att dessa restriktioner måste stå i proportion till målet och att detta enbart får ske i de tillfällen då det finns ett hot mot andra individer eller det allmänna. I

I ljuset av analysen av Europeiska Unionens, Förenta nationernas och Europarådets bestämmelser om de grundläggande friheterna och mänskliga rättigheterna så styrker även dessa teoretiska utgångspunkter resultatet.

John Stuart Mill beskriver tydligt individens grundläggande friheter och dessa går i stort sett i linje med de grundläggande friheter som fastställs i dessa konventioner. Han behandlar i princip alla de delar som ovanstående artiklar fastställer vilket även gör att tolkningen och analysen av dessa artiklar även har relevans för Mills frihetsbegrepp och syn på acceptabla begränsningar i förhållande till dessa. Mill fastställer även han att om begränsningar skall göras så måste dessa resultera i att de skyddar andra individer eller det allmänna från ont. Han belyser även att det inte räcker att andra individer ogillar eller inte håller med om en åsikt för att en inskränkning kan göras, just detta argument använder Frankrike som motiv till varför lagen implementerades och var nödvändig att införa. Om inte ett hot föreligger, vare sig det gäller individer eller det allmänna, skall ingen restriktion göras och kan inte heller göras utifrån principen om proportionalitet. Detta beskriver han som ett skydd för individen från att behöva leva i en diktatorisk stat.

Samuel Pufendorf redogör även för villkor gällande när en individ utsätts för tvång och att hon i dessa situationer inte kan ställas till ansvar för sina handlingar. Detta gör att lagens effektivitet och mål blir högst tveksamt då det inrymmer en risk för att bli kontraproduktiv på grund av att lagen i de fall där kvinnan blir tvingad att bära plagget riskerar att utsätta henne för större förtryck och våld. Det faktum att hon vidare riskerar att bli straffad om hon vistas utanför hemmet med plagget gör situationen för dessa kvinnor högst prekär. I ljuset av detta blir alltså brottsoffret bestraffad och görs till brottsling. Lagen bestraffar i detta avseende fel person då det i dessa fall är svårt att komma åt den som faktiskt utför tvånget.

Käll- och Litteraturförteckning

Litteratur

- Backman, J. (2008) *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur.
- Bergström, G. Och Boréus, K. (2000). *Textens mening och makt – Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Elver, Hilal. (2012). *The Headscarf Controversy: Secularism and Freedom of Religion*. New York: Oxford University Press.
- Europeiska Unionen.(2010) *Europafördrag, femte upplagan*. Norstedts Juridik AB. Stockholm.
- Mill, J.S. (1984). *Om Friheten*. Arlöv: Natur och Kultur.
- Pufendorf, S. (2001). *Om de mänskliga och medborgerliga plikterna enligt naturrätten*. Lund: City -universitetet.

Tidskrifter

- Franklin, M. I.. (2011). Visible Veil Dressing & the Gender Geopolitics of 'What Not To Wear'. *International Studies Association Annual Conference*. Montreal, Canada. Goldsmiths Research Online.
- Nanwani, Shaira. (2011). The Burqa Ban: An Unreasonable Limitation on Religious Freedom or a Justifiable Restriction? *Emory International Law Review*. Volume 25, Issue 3.
- Van de Schyff, G. och Overbeeke, A. (2011) Exercising Religious Freedom in the Public Space: A Comparative and European Convention Analysis of General Burqa Bans. *European Constitutional Law Review*, 7: 424–452, 2011. T.M.C.ASSER PRESS and Contributors.

Artiklar

- Atwill, Nicole. (2009, juli, 02). France: Creation of Commission to study Wearing of Burqa. Library of Congress. <www.loc.gov> Hämtad: 2012-04-30, 10:08.
- BBC News. (2006, november, 17). Dutch government backs burqa ban. BBC News. <www.bbc.com> Hämtad: 2012-05-08, kl. 14:54.
- Carvajal, Doreen. (2009, juni, 22) Sarkozy Backs Drive to Eliminate the Burqa. *The New York Times*. <www.nytimes.com> Hämtad: 2012-05-09, kl. 16:49.
- Heneghan, Tom. (2010, oktober, 1). Analysis: Burqa bans: France, then Netherlands – who's next? Reuters. <www.reuters.com> Hämtad: 2012-05-09, kl. 16:32.
- Squires, N. (2010, maj, 4). Muslim woman fined £ 430 for wearing burka in Italy. The Telegraph. <www.telegraph.co.uk> Hämtad: 2012-05-01, kl 08:43.

Elektroniska källor

- France Diplomatie. (2011, april, 28). "The niqab and the French social pact" by Daniel Jouanneau
Ambassador of France to Pakistan. <www.diplomatie.gouv.fr/en/> Hämtad: 2012-05-10,
kl. 14:31.
- République Française, Le Gouvernement. France requires faces to remain uncovered.
<www.ambafrance-uk.org> Hämtad: 2012-04-10. Kl. 11:32.
- Regeringskansliet. (2012a). FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna.
<www.regeringen.se>. Hämtad: 2012-05-03, kl. 14:14.
- Regeringskansliet. (2012b). Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och
de grundläggande friheterna. <www.regeringen.se>. Hämtad: 2012-05-15, kl. 15:37.
- Svenska Akademiens Ordbok. (2010a). Sökord: Ritual. <<http://g3.spraakdata.gu.se/saob/>>
Hämtad: 2012-05-16, kl. 14:14.
- Svenska Akademiens Ordbok. (2010b). Sökord: Sedvänja. <<http://g3.spraakdata.gu.se/saob/>>
Hämtad: 2012-05-16, kl. 14:43.
- The Constitutional Council. (2010, oktober, 7). Act prohibiting the concealment of the face in
public. Decision n° 2010 – 613 DC of October 7th 2010. <[www.conseil-
constitutionnel.fr](http://www.conseil-constitutionnel.fr)> Hämtad: 2012-04-10, kl. 12:08.
- The Council of State. (2010). Study of possible legal grounds for banning the full veil.
<www.conseil-etat.fr> Hämtad: 2012-04-10, kl. 15:56.